

I Bottelier

Dinsdag 5 september 2017, 05.00 uur

Als alles gaat zoals bedacht, zal hij het niet kunnen navertellen. Ze heeft ruim anderhalve dag de tijd.

Het geluid van de wekker verjaagt haar uit haar droom. Irma ontwaakt, voelt dat zij wakker is, maar probeert nog even verder te gaan met het verhaal dat zij zichzelf aan het vertellen was. Een paar seconden, dan is het verdwenen. De wektoon op haar iPhone trekt de droom, het laken dat over haar slaap lag, ruw van haar weg en dwingt haar de donkere ochtend in.

Voordat ze de telefoon tot zwijgen brengt, schuift Irma Weever naar het hoofdeinde van het bed, richt zich steunend op haar rechterelleboog een stukje op en tikt in het duister met een wijsvinger tegen het knopje van de bedlamp, die laag aan de muur hangt. In één keer raak. Het spreekt voor zich, het blijft verbazen. Het brein dat zoekt; het diepe brein dat ons, zonder het te vragen, stuurt of in de maling neemt, naar plekken voert die nooit in ons zijn opgekomen, en ons zonder verklaringen daar achterlaat. De eigen vrije wil, die blind blijkt te grijpen naar wat door anderen is aangereikt.

Ze sluit het muskietennet dat rond de palen om haar bed hangt. Het is een lege luxe, deze extra laag; de airco beschermt voldoende tegen zoemende en stekende insecten. Maar Irma

is gehecht aan de transparante sluijer van dit doek, aan haar doorzichtige tombe die een vertrouwd nevelig uitzicht geeft op het schilderij dat aan de andere kant van haar slaapkamer aan de muur hangt, links naast de deur die naar de badkamer leidt.

Pas na een paar seconden laat zij haar oogleden voorzichtig omhooggaan. Haar pupillen krimpen. Met haar linkerhand zoekt Irma de afstandsbediening om de airco uit te zetten. Dan legt zij het onbeslagen kussen naast haar boven op het hare, pakt haar smartphone en gaat weer op haar rug liggen. Een pijnscheut is de vertrouwde voorbereiding op het onbekende.

Niets. Geen appje of sms, geen enkele persoonlijke mail, geen bericht op Signal, van niemand een gemist gesprek. Op haar Apple-app zoekt ze het weerbericht voor Philipsburg. Droog, licht bewolkt, 26 graden; later overwegend zonnig. Doodgewoon, net als hier op Curaçao. Haar vinger glijdt richting de app van BBC News, maar drukt opeens de smartphone uit, om daarna een paar tikkende seconden lang tussen haar dijen te verdwalen.

Irma kijkt naar het witte plafonddoek van haar klamboe. Het is tijd om op te staan, te plassen, op haar gemak te douchen, zich af te drogen in een ritme dat pas stokt als zij erover nadenkt, over haar hele lichaam de lotion uit te smeren, zonder verdere make-up een licht parfum aan te brengen, zich aan te kleden, haar de avond ervoor al ingepakte tas en rugzak naar de veranda te brengen, de hond eten en vers water te geven, een herinneringsappje te schrijven aan de vriendin die Luna zal verzorgen, een kop koffie te zetten, een plakje worst af te snijden, het geluid van een eerste troepiaal op te vangen en te wachten

tot om half zeven de taxi er zal zijn. Precies zoals steeds als zij op reis gaat.

Nati is de perfecte chauffeur; hij komt altijd een paar minuten te vroeg en blijft dan in zijn airco-gekoelde, leliewitte Chevy wachten totdat Irma de huisdeur bij haar veranda gesloten heeft. Nog voordat zij met haar tassen bij het tuinpoortje is, heeft Nati het al geopend en neemt hij de bagage van haar over.

‘Bon dia, Nati. Kon ta?’

‘Bon dia, Irma. Hopi bon, danki. I ku bo? Tur kos bon?’

De autodeur houdt hij nooit voor haar open, tot genoeg van Irma. Ze huivert kort als zij het koele zwarte kunstleer van de passagiersstoel tegen haar rug voelt drukken en zet zelf de airco van Nati’s auto in een lagere stand. Hij grijnst. Ze rijden weg.

Irma denkt dat Paul nog slaapt.

Ze was een meisje van Bottelier, iemand die als peuter en kleuter huppelend, met opgestoken korte staartjes door het leven ging. Ruim drie jaar voor haar geboorte waren Steven en Ivana Weever-Zuiverkos verhuisd naar Curaçao, die gestolde glimlach in de Caribische Zee.

‘We konden wachten totdat Suriname eindelijk zijn eigen draai begon te vinden,’ vertelde haar vader later, ‘maar dan zouden we nu nóg over de rivier uit zitten staren. Voor mensen als wij, die elke dag willen laten zien dat zij prima voor zichzelf

kunnen zorgen, waren er te weinig kansen. We hadden naar Nederland gekund, maar dat was in 1960 vooral met zichzelf bezig en had geen oog voor het talent uit de West, uit het eigen koninkrijk. Wij telden niet mee, wij werden niet gezien. Om over die veel te lange, veel te strenge Nederlandse winters van toen maar te zwijgen. Maar Curaçao was rijk geweest, ooit rijker dan Nederland zelfs; Curaçao had zich eerder, tijdens de oorlog, door zijn raffinaderij als onmisbaar bewezen en de geallieerden zo veel brandstof en slagkracht gegeven, dat die Duitsers met hun loodzware staalhelmen uiteindelijk geen kant meer op konden of ze liepen tegen een verpletterende tank van de vijand aan. Wie olie heeft die wint de wereld. De zegetocht was begonnen op Curaçao; daar zagen wij mogelijkheden. En de zon schijnt hier op het Caribische eiland bijna net zo mooi als in het Suriname dat wij in de steek hebben gelaten. Ik zeg “bijna”, Irma. Onthou dat. Bijna. Ooit ga jij dat begrijpen.’

Shell kon iemand als Steven, de vaak wat stille, bedachtzame man uit Moengo die zich in Paramaribo tot chemisch ingenieur had kunnen scholen, goed gebruiken voor een hoge uitvoerende, maar verder volstrekt machteloze positie buiten op het enorme terrein, in het doolhof van buizen, drukmeters, warmtewisselaars, vloeistoffilters, opslagtanks en leidingen. Ivana, de jonge bruid met de hartenveroverende lach, maakte haar eigen wereld, sprak na een half jaar Papiaments alsof zij nooit anders had gedaan, knoopte een kleurrijke doek, een gesteven *angisa* rond het hoofd en begon in Bottelier, een van die snel uitdijende wijken van Willemstad, niet ver van hun huis een Surinaamse *snèk*. Eerst in haar eentje, als kokkin en serveerster, iemand

die vanuit de open keuken met luide en opgewekte stem het gesprek voortzette dat zij aan het tafeltje van een klant was begonnen, maar al na anderhalf jaar als de vrouw die leiding gaf aan twee mensen in de keuken en twee mensen in de bediening, terwijl zijzelf tussen de pannen en de rekeningen plannen maakte om in het oude hart van de stad een groter restaurant te openen, met veel dezelfde gerechten als in de snèk, maar ook met een terras waarop, dat wist ze zeker, iedereen gezien wilde worden om uitgelaten naar elkaar het glas te heffen en met de ogen te knipperen tegen het zonlicht, om daarna weer snel de schaduw van een flinke parasol te zoeken.

Steven zat na het werk graag thuis op de veranda in zijn kleine gietijzeren schommelstoel, met een kussen achter zijn rug, wiegelend en peinzend, en kon soms wel een zetje gebruiken. Als hij helemaal stilzat, als het contact van de stoel met de tegels geen enkel geluid meer maakte, leek het of hij in slaap was gevallen. Maar zijn oogleden vielen niet dicht; hij keek recht voor zich uit, terwijl zijn mondhoeken steeds verder naar beneden zakten. Alsof hij op een lang en donker bospad liep en steeds meer moeite had om door het rulle zand te stappen. ‘Slaap je nu eigenlijk, papa?’ had Irma als kind weleens gevraagd. ‘Bijna, mijn meisje, bijna,’ zei hij dan. Maar wie ‘bijna’ zei, wist alleen zelf hoeveel hij verborgen hield. Tussen zijn schouderbladen drukte een oud aards ongemak, een pijn die hij niet van zich af kon schudden.

Ivana wekte vaak de indruk op zichzelf vooruit te lopen, met haar hoofd gericht naar de winderige wolkenhemel. Elk plan dat zij bezig was uit te voeren, was vooral ook de voorbereiding

voor een volgend, nog schitterender plan. Als Steven de boogpees was die steeds strak naar achter werd getrokken, was Ivana de pijl die met enorme kracht vooruit schoot. 'Ik wilde veel, Irma. Dan moet je vergeten waarom je eerder te horen kreeg dat je er niet toe doet, vergeten wat je vroeger is aangedaan, vergeten hoe vaak je de toegang is ontzegd, of anderen bepaalden wat jouw plek zou zijn. Jij, mijn kind, hebt vast het beste van je vader en je moeder in je, jij gaat alles kunnen doen, gaat alle vruchten kunnen plukken en ze zelf nog opeten ook.'

Het Curaçao van kort na de oorlog bruiste, zo was haar verteld, al was het op een overzichtelijke manier, waarbij iedereen die hogerop wilde nog altijd aanliep tegen de grenzen die het witte triumviraat van gouverneur, kerkleider en olieboer samen nauwgezet bewaakte. De pontjesbrug over het water tussen Punda en Otrobanda mocht dan als *swinging ol' lady* naam hebben gemaakt, als zij in die tijd opengedraaid stond om doorgang te geven aan een zoveelste olie- of vrachtschip dat bij het Schottegat zou afmeren, was tussen de mensen die aan de oever stonden te wachten, zoals die bij Penha aan de Handelskade, heel helder de kleurscheiding te zien tussen hen die even uit hun Kever of Ford waren gestapt en met verwaaiende blonde haren met elkaar stonden te kletsen, en hen die weliswaar al jaren schoenen droegen, maar daarmee niet snel op het gaspedaal zouden stappen. Even duidelijk allemaal als de scheiding die bestond tussen de wijken met koninklijke namen die bovenwinds van de raffinaderij voor de Nederlandse leidinggevendenden waren gebouwd en de Papiamentstalig gedoopte volkswijken benedenwinds van de vele rokende schoorstenen, waar de arbeiders zaten.

Wie in Bottelier woonde, op veilige afstand van de Isla, moest zich dankbaar tonen. Irma zou dat haar hele leven vertikken. Zij was veel te jong, te klein en te kwetsbaar om aan de raffinerijrevolte van 30 mei 1969 mee te doen, maar de opstandige les van *trinta di mei*, met zijn welgemikte trap in de volle maag van de zelfgenoegzaam soezende elite, zou voor haar altijd een les zijn. Privileges mogen keihard omver worden geschopt. Wie denkt niet te hoeven delen, maar juist te mogen roven om het eigen leven nog aangener te maken, kan maar beter oppassen. *Jij daar!* Ooit komt de dag waarop alles omver tuimelt, juist als jij denkt dat jou in jouw wingewest niets kan overkomen. Wie meent dat het leven zekerheid kan bieden, heeft van dat leven evenveel geleerd als een stier die denkt vrijgelaten te worden in de wei, terwijl het touw rond zijn nek en hoorns enkel is bedoeld om het beest richting de slachtbank te sleuren, aan zijn achterpoten op een haak te hangen en met een groot mes over de gehele lengte open te snijden. Alleen al bij die gedachte voelde Irma een glimlach, alsof ze het zo precies bedoelde en ze het prima had begrepen. In een wereld waarin anderen meenden te bepalen wat zij wel en wat zij niet moest weten, waarin anderen de bovenmeesters van haar samenleving dachten te zijn, wilde zij haar eigen lessen leren.

Haar ouders waren het erover eens dat het MIL, het Maria Immaculata Lyceum, Irma de beste voorbereiding zou geven om in Nederland te gaan studeren.

‘Waarom zou ik naar Nederland moeten?’ vroeg Irma thuis aan haar ouders, nadat zij in de vierde klas voor het eerst voorlichting had gekregen over de mogelijkheden die *bursalen*

hadden om overzee hun opleiding voort te zetten. ‘We hebben hier toch ook een universiteit?’

‘Luister, *mi gudu*,’ zei Ivana. ‘Jij moet kunnen stralen. Dat wil je zelf toch ook? Volgens je vader heeft die piepjonge Universiteit van de Nederlandse Antillen vooral afdankertjes als docenten, mensen die het in Nederland of elders niet wisten te redden, die gewoon niet goed genoeg zijn in hun vak. Stel dat je er ooit medicijnen kunt studeren. Dan wil ik wel dat je mij straks de juiste pillen voorschrijft en dat jij je oude moeder niet laat opnemen voor een galblaasoperatie terwijl ik last heb van nierstenen. *Ai dio, no*. Die professors hier, ik weet het niet hoor, ik vertrouw ze voor geen cent. Heel goed zijn in je vak, en dan op de UNA een baan vinden? Volgens jouw vader gaat dat niet samen en volgens mij heeft hij daarin gelijk.’

‘Maar ze onderwijzen er precies hetzelfde als in Nederland, vertelden ze bij ons op school. Dan moet het toch onmogelijk zijn om met twee maten te meten?’

‘Nee,’ zei Steven. ‘Ze gebruiken er precies dezelfde boeken. Maar dat is heel iets anders. In Suriname hadden wij op school ook dezelfde boeken als de kinderen in Nederland. En dus leerden wij over de Rijn en over de Maas, wisten we op een gegeven moment alles over de delta die Nederland is, maar hoorden we nooit over de grote rivieren die bij ons door het bosland stromen, wisten we helemaal niks over de machtige Marowijne of de kolkende Saramacca. Helemaal niets over onszelf. Nu mag Suriname dan onafhankelijk zijn, het onderwijs zie ik er de komende jaren nog niet veranderen. En hier kan ik zelf ook wel in een collegezaal van de UNA onder de plafondventilatoren gaan

staan en voordragen uit een van die studieboeken. Maar stel aan mij geen vragen, want ik heb dan geen antwoorden.'

'In Nederland is iedereen de hele dag bezig vragen te stellen,' zei Ivana. 'En je moet er zelf nadenken. Zo gaat dat daar.'

Was de UNA een zoveelste staaltje van bedrog? Op school was gezegd dat binnen het koninkrijk iedereen gelijkwaardig diende te zijn. Maar voerde Nederland mislukte *makamba's* af naar haar eiland? Irma was benieuwd wat Paul hiervan dacht.

Als Paul niet bestond, zou hij uitgevonden moeten worden. Hij was pas in de derde van de middelbare school bij haar in de klas gekomen. Als Bonaireaan had hij volop familieleden die al veel langer dan hij op Curaçao woonden, maar helemaal op zijn gemak leek de jongen van het buureiland, waar toen maar één middelbare school voor enkel buitenlanders was, nog niet te zijn. Alsof hij zijn eigen plek almaar niet wist te vinden. Het bleek een excuus waar hij zijn hele leven mee uit de voeten kon. Paul was, zo vond hij zelf, een beetje lastig uit te leggen. Dat begon al met zijn achternaam, Fadel. De meeste mensen lazen die als 'Faadul' of 'Feedul', dus zette hij er soms maar een streepje op. Fadèl. Een Antilliaan met Libanese voorouders. Een jongeman met wortels in een moslimland, terwijl zijn ouders zich katholiek noemden en hem precies om die reden naar het MIL hadden gestuurd. Een kind dat was gelooïd door de Caribische cultuur, terwijl zijn uiterlijk eerder deed denken aan iemand die door zijn moeder is binnengehouden en de zon hooguit door het raam heeft zien schijnen. Menig ander zou er mismoedig van worden en verward raken over zichzelf. Maar

Paul Fadel had al vroeg besloten dat, hoe onduidelijk heel veel dingen nu ook waren, later niemand om hem heen zou kunnen. Het vooruitzicht daarop, en het vertrouwen dat hij toen in elk geval zelf daarin had, maakte dat hij, met al zijn verdere twijfels, als puber niet alleen razendslim bleek te zijn, maar ook vrolijk en zorgeloos overkwam.

Irma kon het eerste jaar weinig hoogte van hem krijgen en vond hem vooral een jongen naar wie zij met plezier keek, al was haar leeftijdgenoot op zijn zestiende nog steeds haast een kop kleiner dan zij. Paul leek trouwens wel zo'n beetje in alles het fysieke tegendeel van Irma. Hij was toen behalve kort van stuk ook tamelijk mollig; zij zat strak in haar vel en had benen waaraan met tegenzin een einde leek te komen. Hij liep vaak een beetje voorovergebogen; zij ging altijd rechtop. Hij had een lichte huidskleur, die Irma maar moeilijk met het Midden-Oosten in verband kon brengen; zij had een diep donkere teint, die Paul ooit verbaasd hardop had doen vragen of dan echt helemaal geen enkele vrouw in haar voorouderlijke familie door de *shon* van de plantage in Suriname was misbruikt.

‘Dat zou hij nooit hebben overleefd,’ had Irma geantwoord.

Ze waren samen vanuit school naar Janchi's ijssalon op de Weg naar Welgelegen gewandeld en sjokten nu, likkend aan de vanillebol op hun druppende hoorntjes, richting het Rif.

‘Mijn ouders zeggen dat je aan de UNA niet goed kunt studeren. Dat de onderwijzers, hoe heet dat, dat de docenten daar ongeschikt zijn. Afgewezen zijn in Nederland, en toen maar bij ons op het eiland gezet. Tweederangs dus. Gewoon slecht, maar voor ons nog altijd goed genoeg. Zou dat echt zo zijn? Milushka

van de overburen zegt er te gaan studeren. Ik weet het niet. Het moet toch niet nodig zijn om van het eiland af te gaan om te laten zien dat je ergens in uitblinkt? Wat denk jij?’

‘Ik ga in Nederland naar de universiteit. Zeker weten. Ik ga mijzelf bewijzen.’

‘Wat bedoel je daar nou mee? Kan dat niet hier dan? Bewijzen, bewijzen. Wat wil jij bewijzen? Dat kun je alleen als je dingen goed hebt doordacht. Als het een noodzakelijk tot het ander leidt. Dus als elk onderdeel goed op het volgende is afgestemd. Je moet, hoe heet zoiets, een draaiboek hebben. Een handleiding. Een project. Heb jij een plan dan? Een project?’

‘Ken jij *Vitó*, dat tijdschrift dat werd gemaakt door Stanley Brown en die andere lui van *trinta di mei*? Mijn neef heeft me er een paar exemplaren van geleend. Echt heel interessant. Maar die mensen hadden het tien jaar geleden nog niet helemaal door. Als je de Antillen wil laten bloeien, moet je de makamba plukken. Niet kapotmaken wat van hem is, want dan kun je er zelf niets meer mee. Nee, je moet hem plukken, zo noemt mijn neef dat. Eerst ga je heel goed bestuderen wat de Nederlanders zo rijk en zo machtig heeft gemaakt, hoe ze de dief konden zijn zonder gepakt te worden, op welke manieren ze dat hebben gedaan, en begin je jezelf daarin te oefenen. Als je het eenmaal in de vingers hebt, kun je het juist tegen die makamba gebruiken. Zodat je hem kunt plukken. Dan versla je hem met zijn eigen wapens, dan win je, snap je wel?’

‘Maar dan ben je zelf een soort makamba geworden, toch? Ik vind dat stom, wat heb je daar nou aan?’

Paul keek haar aan. ‘Er zit ijs op je kin. Nee, zo bedoel ik het

niet. Mijn neef zegt dat als je kennis en als je geld en macht hebt, dat je dan de wereld helemaal zo in kunt richten als jij zelf wil. Dat je dan zelf kunt beslissen of je het goeie of het slechte wil doen, en hoe je dat dan vorm moet geven. Dat heet autonoom, zoiets, dat je zelf de regels stelt. Een vrijheid waarvoor je zelf de voorwaarden stelt, zegt hij.'

'Zegt wie? Zegt jouw neef. En wat zeg jij? Wat wil jij?'

'Dat weet ik niet. Hoe zou ik? Ik ben net zestien jaar oud. Nee, dat weet ik wel. Denk ik. Maar dat kan ik je nog niet vertellen.'

'Ja, haha. Daar heb ik dan dus niks aan. Stom toch? Nou, ik hoef het ook niet te weten. Het zal me worst zijn.'

'Zoiets, ja.'

'Flauw hoor.'

Ze schoten alletwee in de lach. Irma veegde over haar kin.

'Maar ik wil net als jij in Nederland gaan studeren, Paul. Dat heb ik na het gesprek met mijn ouders besloten. Ik weet ook al waar. In Amsterdam. Ingrid, die ken je wel, die bijna in haar eentje de schoolkrant maakte, Ini dus, die studeert daar nu ook. En Izzy. Yola. Mario. Het hele oude MIL zit zowat in Amsterdam. Leuk, toch? Ik weet alleen nog niet wat ik wil gaan studeren. Vind je dat gek?'

'Ik ga biologie doen. Als ik een beurs krijg. Ik ga naar Nijmegen.'

Ze noemden de namen van plaatsen waarvan ze zich nog geen enkele concrete voorstelling konden maken. Hoeveel zwart-witfoto's ze van Nederland ook in schoolboeken hadden gezien, hoeveel beelden ervan ook op Curaçao op tv kwamen, het lage

land aan de kille Noordzee, zo'n achtduizend kilometer verderop, was eind jaren zeventig voor hen nog weinig meer dan de klank van soms een onbestemde dreiging en dan weer een vage belofte, van een toekomst die verhuld lag in die lage grijze wolken waarover iedereen sprak die Nederland ooit had bezocht.

Ze liepen verder. Irma wist dat Paul haar ontzettend stoer vond. Maar hij dacht waarschijnlijk ook dat hij bij haar geen kans zou maken en was zo slim om haar te laten merken dat hij op niets meer uit was dan een hoffelijk soort vriendschap, ongeacht hoe hun klasgenoten dat zagen. Irma vond Paul aandoenlijk; een soort springkussen, een trampoline waarop zij haar ondoordachte plannen, theorieën en verlangens wild stampend los kon laten, zonder dat hij daarbij zelfs maar een krasje opliep, zonder dat het hem ooit chagrijnig maakte.

In die tijd had zij verder weinig woorden voor de band die tussen hen beiden bestond. Ze zocht daar ook niet naar. Bij Paul voelde zij zich veilig. Samen konden ze de wereld aan, hij zou haar nooit verraden, op hem kon zij zich verlaten. Dat daaraan ook gevaar kon kleven, kwam geen moment in haar op.

Als enig kind vond zij in Paul Fadel, die zijn directe familie op Bonaire had achtergelaten om naar het MIL te kunnen, een broer. Paul was familie. Haar vader zag dat anders, dat had ze wel door. Zoals die keer dat zij haar vriend weer eens had meegenomen naar Bottelier, om samen huiswerk te maken, en zij daarmee nog bezig waren toen Steven terugkwam van zijn werk op de Isla. De kalme man uit Moengo hield het jonge duo aan tafel op de veranda scherp in de gaten, al probeerde hij de indruk te wekken verdiept te zijn in de *Amigoe*, de avondkrant.

Als Paul een snaakse kaapvaarder dacht te zijn, dan zou hij, de kapitein op het schip Weever, hem daartoe geen enkele kans geven, wist Irma. Zolang zij bij hem aan boord was, was zij veilig, dat had hij haar vaker duidelijk gemaakt. Ja, zij zou naar Nederland gaan, en wie weet waarheen daarna nog allemaal. Maar Steven zei dat door de opvoeding die hij haar gaf Irma een pantser om zich heen zou voelen dat zijn meisje overal en altijd zou beschermen. Het was de enige echte taak van een vader: te garanderen dat zijn dochter geen enkel kwaad kon overkomen. Samen met zijn vrouw was Steven Weever elke dag bezig daarvoor te zorgen.

Of, nou ja, dat hoopten zij. Hij schommelde verder.

Een pluizige knuffelbeer als Paul Fadel maakte tegen hem, de man met de sterke oliehanden, geen enkele kans. Irma zag hoe haar vader boven de rand van zijn krant uit probeerde de Bonaireaan recht in de ogen te kijken.

Paul keek niet naar hem op.

Ivana kwam thuis. De kleine veranda gloeide in de namiddagzon.

‘*Un felis atardi*. Dag Paul, dag jongen, hoe is het met jou?’

‘Dag mevrouw. Ja, goed hoor. Wij zijn bijna klaar.’

‘Doe maar rustig aan. Heb je al gegeten? Ik heb nog wat lekkers, een paar hapjes, meegenomen uit het restaurant. Of ik tover hier wel wat tevoorschijn. Wil je iets?’

‘Mam, Paul heeft geen honger. Ik ook niet. Laat maar.’

‘Hoe weet jij dat Paul geen honger heeft? Mag die jongen voor zichzelf spreken, Irma, of doe jij dat voor hem? Als hij ziet wat ik vandaag allemaal heb laten koken, dan gaat hij vanzelf hongerig zijn. Jawel.’

‘Wij gaan zo nog even naar Josette, bij Marie Pampoën. En dan pakt Paul daar de bus naar zijn tante.’

Het zou voor Ivana zinloos zijn om te proberen haar gastvrijheid nog verder op te rekken. ‘Waar woon je, mijn jongen?’

‘In Otrobanda, mevrouw.’

‘Dat is goed.’

‘Eh, dankuwel.’

Steven keek glimlachend toe. Iedereen leek tevredengesteld.

Sweet sixteen op Curaçao. Irma begreep niet waarom die twee Engelse woorden ooit bij elkaar waren gezet. Dankzij haar schoolvriendin Gilangela, iemand met familie in Amerika, bladerde zij weleens door een exemplaar van *Right On!*, een tijdschrift voor zwarte tieners in de Verenigde Staten. De verhalen over oogschaduw en stiekeme verliefdheden interesseerden haar maar matig. Wel las ze een artikel over Muhammad Ali, de man die zelf zijn naam koos. Toen ook hoorde ze voor het eerst over ‘die ene druppel’ bloed, de theorie die maakte dat iemand ‘zwart’ werd genoemd, ook al kwamen alle andere druppels voor rekening van Joods-Portugese plantagebazen, Italiaanse fabrieksdirecteuren, Poolse handkarsjouwens, Chinese gokbazen, Nederlandse lichtmatrozen of Argentijnse veeboeren.

De theorie maakte haar razend. De praktijk maakte haar trots. Eerst op een vrolijke, daarna op een cynische, en uiteindelijk op een ongenadige manier. Als iemand met slechts één druppel zwart bloed al zo sterk kon zijn, niet minderwaardig zoals de theorie bedoelde, maar schitterend door juist dat ene dat al het andere omhooghaalde - één zonnestraal die door de

wolken schiet en de hemel compleet in lichterlaaie zet – als dat al kon, wat betekende dat dan voor haar, de jonge Irma Weever, met haar honderden, duizenden, miljoenen druppels zwart bloed? De tiener bleef hierover nadenken, piekeren soms. Ook midden in de nacht.

Puberen op het Caribische eiland, het kwam met hindernissen. Docenten waren vaak even saai als streng; voor discotheken in Salina kwam zij nog meer dan een jaar tekort; het dansen op mariachi in een *hòfi* was voor bejaarden; in de bioscoop draaiden vooral vechtfilms; en stiekem zoenen tussen de cactussen en ruige struiken in de *mondi* leek Irma niet zozeer ongemakkelijk als ronduit smerig.

Ze was dan ook veel thuis. Voor haar zeventiende verjaardag kreeg zij van haar ouders een radio-cassettespeler. Het was een log apparaat, met een enorm handvat en batterijen die heel snel leegraakten, maar Irma sleepte het in Bottelier vrijwel steeds achter zich aan.

Nina Simone was de godin. In haar stem hoorde Irma het dubbelspel van woede en wanhoop, dat later in haar leven een zo prominente rol zou spelen. Op een van haar cassettes speelde zij soms wel tien keer op een avond, in haar slaapkamer, de live-opname af van ‘Ne me quitte pas’. Irma had hooguit een vermoeden van de betekenis van de Franse woorden, maar voelde dat het lied over haar ging. Toen zij later de taal een stuk beter meester was, wist zij wat zij altijd al geweten had. Laat mij niet in de steek. Verraad mij niet.

‘Laat mij de schaduw van jouw schaduw worden.’

Er was nog niemand die haar in de steek liet. Het was haar

leven zelf dat haar verlaten voorkwam. Ze keek ernaar als naar een doos die onuitgepakt in een lege kamer stond. Als de schaduw van de schaduw moest zij haar plek vinden.

Het regime van geboden en verboden stond haar tegen. Het MIL vond zij een tergende vertoning, een verspilling van haar jonge jaren en soms zelfs een belediging van haar hersenen, die met virtuoos slalomende gedachten om de paaltjes van de werkelijkheid heen wisten te gaan, terwijl haar docenten en veel van haar klasgenoten als aan de grond genageld leken te staan. Maar de vriendschap met Paul trok haar telkens weg van de dreiging van somberte. Samen met hem stond zij als op een balkon met een groot vooruitstekend afdak, van waaronder zij kon toekijken hoe een plotseling naderende, woeste regenbui in het orkaanseizoen, met parels van regen rollend op het golfijzeren dak, het stoffig zandpad beneden liet veranderen in een modderstroom die alles en iedereen mee dreigde te sleuren, terwijl zijzelf glimlachend en met grote ogen vol genoeg naast Paul stond, hoog en droog en zwijgend te midden van het roffelende waterkabaal, hem hooguit nu en dan met een elleboog licht in zijn zij porrend. Paul was de opklaring.

Ook op een doordeweekse dag.

‘Kom, Paul, laat ons iets leuks gaan doen. Snel, anders ga ik de eerste de beste voorbijganger een dreun voor zijn hoofd verkopen. Het laatste uur bij geschiedenis kon ik mijn ogen zowat niet openhouden. Wat moet ik met de Indonesische kwestie? Stik maar in je gordel van smaragd. Kunnen we het niet beter over de Antilliaanse kwestie hebben?’

‘Ik vond die uitdrukking wel intrigerend. *Indië verloren*,

rampspoed geboren. Hoe zou het voor Nederland zijn als het de Antillen zou kwijtraken?’

‘Wij hebben de olie, of nou ja, de raffinaderij. Verder viel hier behalve zout, panamahoeden en de gedroogde schillen van de laraha voor *Blue Curacao* nooit veel te halen, toch? Dus ook weinig kwijt te raken. Als de Isla hier niet stond, zou de makamba zich al lang zelf van ons eiland en de rest van de Antillen hebben teruggetrokken.’

‘Aruba wil zelfstandig verder,’ zei Paul. ‘Aruba heeft uit trinta di mei de les getrokken die ons hier op Curaçao blijkbaar nog altijd niet duidelijk is. Wist jij dat Maurice Bishop op Aruba is geboren? Zijn ouders komen dan wel uit Grenada, maar hij is toch maar mooi op een van onze Antilliaanse eilanden ter wereld gekomen. En moet je nu eens zien. Leider van Grenada. Een revolutionair voorbeeld voor heel de Cariben, misschien wel voor heel de wereld.’

‘Bishop heeft in het buitenland rechten gestudeerd, heb ik ergens gelezen. Misschien moest ik dat ook maar doen.’

‘Jij wilde toch iets leuks gaan doen?! Kom, we pakken de bus naar Boka Samí, we gaan naar de vissers kijken.’

‘Ik weet wat beters. We gaan er zwemmen. En naar de vissen kijken.’

Irma wist dat de beslissing om rechten te studeren, die zij een paar weken eerder had genomen maar waarover zij nog niemand had verteld, niets te maken had met de revolutie van een politicus op een klein Caribisch eiland, iemand van wie zij zo goed als niets afwist. Zij had het alleen maar gezegd om de

gedachten van Paul te kietelen, om recht te doen aan de vrolijke opwinding die hij kon voelen bij zaken waarop hij niet eens zo heel veel meer kijk had dan Irma, maar waarvan hij toch meende zich veel te moeten aantrekken. Zij genoot ervan als Paul, de jongen die zelf nog helemaal niets had meegemaakt, met open ogen lyrisch droomde van een andere, een betere, een rechtvaardigere wereld.

Zelf wenste zij die droom verre van zich te houden.

Ze koos voor de studie rechten, juist omdat zij niet in gerechtigheid geloofde. Ze snapte de idee wel, zij kon zich daarbij van alles voorstellen, maar als toepassing in de werkelijkheid kwam hiervan niets terecht, bestond het gewoonweg niet; zoals tijgers wel bestaan, Afrika wel bestaat, maar tijgers in Afrika niet voorkomen.

Het geloof in gerechtigheid was als moreel verlangen begrijpelijk, zo hield zij zich later voor, maar in de praktijk even onzinnig als het geloof in God, van wie zij twee jaar eerder, tot verdriet van haar vader en stiekeme opluchting van haar moeder, afscheid had genomen. Irma was, hoe onrijp haar denken hierover vaak ook nog was, ervan overtuigd dat niemand ernaar streefde 'het goede' te doen. Iedereen probeerde te ontdekken wat voor haar of hem het beste leek te werken. Was die ontdekking eenmaal gedaan, of had althans het geloof postgevat dat het zover was gekomen, dan haastten vrijwel allen zich om daaraan het label 'goed' of zelfs 'noodzakelijk' te hangen.

Irma vond dat aanmatigend en potsierlijk. Het toeval werpt je iets toe. Vervolgens ben je de rest van je leven bezig de gedachten van anderen jouw kant op te dwingen, hen ervan te

overtuigen dat het alleen zó en niet anders kan. Zoals haar vroegere kerk de verering van de Maagd Maria als een onbetwistbaar gegeven hield, terwijl die voor protestanten uit den boze was, voor de Joden op het eiland de hele discussie over Maria volkomen onzinnig want gebaseerd op verkeerde uitgangspunten was, en die paar moslims op haar eiland het een gotspe noemden en er op hun beurt een geheel nieuwe, in hun ogen dan toch echt noodzakelijke draai aan wisten te geven, *alhamdulillah*. Maria was Maria was Maria was Maria. Als in de kermiscarrousel op het grote terrein bij het Waaigat, waar ieder kind zich naar voren had geduwd en het enig goede plekje veroverd dacht te hebben, terwijl elke bontgeschilderde schuit en elk steigerend paard gewoon in dezelfde kring om dezelfde middenpaal met uit de boxen dezelfde tingelende muziek rond- en rond- en ronddraiden.

Nee, Irma wilde rechten studeren omdat zij, zoals ze het later zou formuleren, jong al aanvoelde dat alles in de wereld die mensen hebben opgetuigd, draait om het overtuigen zelf. De winnaar is niet degene met inhoudelijk het beste verhaal, maar degene die het verhaal het best weet te vertellen. De advocaat wint de rechtszaak, omdat zij de rechter met haar argumentatie weet te overtuigen van de onschuld van de verdachte, niet omdat diens onschuld een bewijsbaar feit zou zijn. De werkelijkheid was als een bol zompige klei, die erom vroeg met taalvingers listig gekneet te worden; als een berg vlees, een tikje bloederig nog, waarvan je een unieke worst diende te draaien.

Wie het slimst wist te manipuleren, beslechtte het pleit in haar voordeel. Het was de ultieme wraak op de vernederingen in een wereld die geen enkele inherente zin kende.

Irma en Paul stapten uit de bus. Voor hen was zwemmen bij Boka Samí een zaak van uitkleden tot op hun ondergoed, het water in gaan, wat dobberen, en daarna op het kiezelige strand in de milde, ondergaande zon een half uurtje drogen. Zij schaamden zich niet. De enkele visser die naar haar floot, werd door hen weggelachen. Een man in een half verrotte houten stoel, iemand van een jaar of veertig, in korte broek en open hemd, legde beide handen op een buik die van een hoogzwangere vrouw had kunnen zijn, keek hen een poosje met een scheef hoofd aan, plukte toen zijn hoed uit het zand, nam een laatste slok uit zijn fles bier, stond op en kuierde richting de huizen op de heuvel. Boven zee ving een sluiernet van halfdoorschijnende wolken de namiddag-zon op. Even leek het alsof zij terug de hemel in zou gaan, maar toen gleed zij door de waterspiegel aan de horizon, en verdween.

‘En wat nou als zij besluit morgen niet terug te komen?’ vroeg Paul.

‘De zon? Die hoeft daar helemaal niks voor te doen. Wat nou als de aarde ophoudt te draaien? Dan zitten jij en ik hier voor eeuwig in de schemer.’

‘Zouden we het draaien van de aarde kunnen stoppen?’

‘Jij en ik? Zou jij dat willen?’

‘Dat zou wat zijn. Dat alles helemaal stil komt te liggen.’

‘Ik zou het net iets anders willen.’ Irma draaide zich naar hem toe. ‘Ik zou willen dat alles en iedereen tot stilstand kwam, behalve jij en ik.’

‘Alsof er een enorme bom is ontploft, en alleen jij en ik daaraan zijn ontsnapt. Maar dan kan ik dus ook nooit meer terug naar Bonaire.’

‘Ben jij weleens boos, Paul? Ik bedoel, echt heel kwaad?’

‘Op jou?’

‘Nee. Op iedereen, op alles. Omdat je diep van binnen voelt dat iets niet klopt.’

‘Wat klopt dan niet? En waarom?’

‘Ik weet iets wat ik nog niet kan zeggen, waarvoor ik nog geen woorden heb. Daar wil ik achter komen. Het zit ergens verstopt, als in een doos. Mijn moeder zegt dat ik niet zo ongeduldig hoef te zijn, dat het vanzelf wel komt. Maar dan ben ik misschien wel net zo oud als zij. Of nog ouder. Zo lang kan ik niet wachten. En trouwens, zelf heeft zij ook nauwelijks geduld. Nee, het moet eruit. Iets.’

‘Is dat wat jij voelt?’

‘Ik zit soms te denken. Wil ik alles gewoon maar laten zoals het is? Wil ik dingen veranderen? Wil ik meedoen, of voor alles juist kunnen weglopen? Of wil ik soms alleen maar een tik uitdelen? Een prikje? Nee. Een loeiharde knal.’

‘Een oerknal.’ Paul begon te lachen. ‘Als de uitbarsting van een oude vulkaan. Het is nogal wat. Ik wil de wereld veranderen. Ik zeg het zo vaak. Maar ik zou soms nog liever willen dat tante Magda wat vaker zoete aardappel kookt. Ik mag haar natuurlijk niet tegenspreken, maar zou dat soms wel willen. Telt dat ook? Of zeg jij dan dat ik zelf maar moet leren koken?’

‘Ik vind van wel. Jij kunt wel mooi voor bioloog gaan studeren, maar dan zul je toch ook je eigen eten moeten klaarmaken.’

‘De kokende bioloog.’

‘Kokend van woede, edelachtbare.’

Paul keek haar fronsend aan.

‘Wat zeg je? Ik begin er honger van te krijgen. Zullen we gaan?’

‘Maar natuurlijk, meneertje Paul. Voor eten moet toch alles wijken? Oké, dan gaan we.’

‘Sorry, Irma. Ik ben niet zoals jij. Jij bent niet stuk te krijgen, ik heb niet zo’n sterk gestel.’

‘Maar ik ben niet zwart, *pero ami no ta pretu.*’

De eerste keer dat Irma het zinnetje hoorde, die simpele vijf woorden, uit de mond van een leerlinge van haar school die ruzie had met een klasgenote, trof het haar alsof iemand in het gedrang van de carnavalsoptocht, te midden van het uitgelaten gezang van een dansende menigte jongeren, van achteren een voet in haar knieholte stampte, waarop zij – die haar heupen en haar armen in de lucht in vrolijke opwinding liet draaien, als de schoepen van een watermolen op Bándabou, opgezweept door de wind en uitdagend naar de hemel reikend – even plotseling als hard tegen de grond smakte.

Zo ben je heel en vrolijk, zo ben je stuk en razend.

Op Curaçao, dacht Irma, kon iemand Antilliaan zijn, Dominicaan, Nederlander, Surinamer, Portugees, Haïtiaan of Venezolaan – en toch op de eerste plaats een eilandskind, een *Yu di Kòrsou*, een Curaçaoënaar. Nationaliteit was binnen de Caribische rijkdelen een begrip met weinig inhoud; niet zo heel veel meer dan een paspoort waarop niet ‘de Antillen’, niet eens ‘de Nederlandse Antillen’, maar altijd ‘Koninkrijk der Nederlanden’ stond. Eind jaren zeventig begon op Curaçao, heel voorzichtig, het toeval dat huidskleur heet minder bepalend,

minder voorbestemmend te zijn voor iemands sociale klasse. De politiek bleef overwegend dezelfde, ongemakkelijk zittende en veel te warme westerse pakken dragen, maar veranderde van uiterlijk, verschoot van kleur, en zou later met Maria Liberia-Peters als premier van de Antillen in de jaren tachtig zelfs een ander geslacht aannemen.

Juist zij, Maria, in Willemstad geboren op het eiland, uit ouders van Saba en Sint Maarten, geschoold op de kweekschool in het Nederlandse Emmen, en moeder van twee geadopteerde kinderen, juist zij kon gelden als een typische Yu di Kòrsou, iemand die overal vandaan kan komen, om een leven lang te blijven wonen op een plek waar, los van die enkele inheemse man of vrouw die sinds de komst van de Genuaan Cristoforo Colombo als 'indiaan' door het leven moest, helemaal niemand oorspronkelijk vandaan kwam, en waarvan de Spanjaarden ooit zelfs vonden dat niemand er ook maar iets te zoeken had.

Curaçao, dacht Irma, was het geschenk dat mensen elkaar gaven. Toch spraken de steken in haar rug die ze nu voelde een heel andere taal.

'Maar ik ben niet zwart.'

De ouders van Maritza, het meisje uit wier roodgestifte mond die woorden als giftige dampen tevoorschijn stoomden, kwamen uit Coro in Falcón, zo'n beetje op spuugafstand van Aruba en daarmee ook niet ver van haar eigen eiland. Maritza was, dat kon je toen al zien, een schoonheid van het zo gewilde type waarop Venezuela in die tijd patent leek te hebben en dat hooguit met Colombiaanse jonge vrouwen moest concurreren in de jaarlijkse strijd om de bevalligste Miss World. Meisjes als zij, de

winnaars, vonden het vanzelfsprekend dat zij konden schitteren in een wereld die vooral door het werk van mensen als Irma voor hen tot stand was gekomen. De klasgenote tegen wie zij was uitgevallen, zou hooguit met een kleine kniebuiging de kam mogen aanreiken waarmee Maritza, in lange elegante halen, haar diep donkerbruine haren over haar frêle schouders liet golven.

Het MIL kende in Irma's eerste jaar drie klassen om alle beginnelingen van de middelbare school een plek te kunnen geven. In het eindexamenjaar was één klas genoeg om alle nog overgebleven leerlingen, zevenentwintig in totaal, de lessen te laten volgen. Van de vroege uitvallers vernam bijna niemand nog iets; ze leken opgeslokt door de wilde natuur in de mondi, veroordeeld tot een vrijwel anoniem bestaan, verdwaald aan de noordrand van het eiland, waar de golven wild op de scherpe rotsen beuken en als waaiierend siervuurwerk uiteenslaan.

Irma en Maritza zaten daarom nu bij elkaar in de klas. Ze waren geen vriendinnen, ze waren geen vijanden. Ze letten niet op elkaar en lieten zich niet met elkaar in. Tot het moment waarop Irma zelf door Maritza niet alleen als 'zwart' werd weggezet, maar ook te horen kreeg dat zij, het kind van Afro-Surinaamse ouders, *mal kabèi*, 'slecht haar' had. Dat gebeurde na afloop van een les waarin de docent wiskunde, een Nederlander van een jaar of dertig die steeds nadat hij wat op het bord had gekalkt zijn lange rode kuif met zijn linkerhand naar achteren veegde, iets had gezegd over de genialiteit van mensen met krullenbossen, mensen zoals Albert Einstein.

'Mensen zoals ik dus!' Irma gilde het spontaan door het lokaal.

De docent maakte voor haar een sierlijke buiging, gaf het huiswerk op en wenste de klas nog een fijne dag.

Maritza keek haar spottend aan en siste haar vernederende woorden.

‘Heb je het over mij? Wat heb jij tegen mijn kleur, wat heb je tegen mijn haar, wat heb jij tegen kroeshaar? Hoe kom je er eigenlijk bij dat iemands haar slecht kan zijn?’

‘Zo noemen mijn ouders dat.’

‘Nee, zo noemde je dat zelf. Toen je daarnet tegen mij sprak. Jij zegt dat ik slecht haar heb.’

Ze stonden inmiddels buiten het klaslokaal. Irma en Maritza waren ongeveer even lang. Ze keken elkaar strak in de ogen.

‘I don’t want to live next to you. Just give me my equality.’

‘Wat bazel jij nou?’ zei Maritza.

‘Hound dogs on my trail.’

‘Denk jij dat je me bang kunt maken?’

‘You lied to me all these years. You told me to wash and clean my ears.’

‘Ik heb geen idee waar je het over hebt.’

‘Everybody knows about Mississippi Goddam.’

‘Jij bent gek.’

‘And I mean every word of it.’ Dit lied, zegt Nina Simone, is een *show tune*. De show die erbij hoort, is nog niet geschreven, vertelt ze. Maar dat komt wel, Maritza, dat komt. Hou er maar rekening mee. Ik laat nog wel van me horen.’

Paul had van een afstandje staan toekijken. Toen Irma van Maritza wegliep, ging hij achter haar aan. Hij moest flink versnellen om haar in te halen.

‘Irma! Wacht!’

Ze keek om en hield stil.

‘Wauw, Irma.’

Paul hijgde. Irma glimlachte.

Ze stond eerst verbaasd van zichzelf. Haar reactie op de krullen van Einstein had zij zonder erover na te denken de klas in geslingerd. Maar nu zij de vergelijking eenmaal had gemaakt, begon die haar steeds beter te bevallen. Uit vroegere lessen kon zij zich de naam van de natuurkundige herinneren. En natuurlijk had ze weleens een foto gezien van de man die het wereldraadsel wist op te lossen, die de oerkracht achter al het leven in een formule had gevat – om daarna zijn tong uit te steken. Alsof hij het allemaal niet zo bedoelde, alsof hij alles wat hij had opgebouwd zó ook weer wenste af te breken. Logisch klonk het Irma allemaal niet in de oren. Fascinerend wel. Als de schaduw van de schaduw.

Het laatste jaar op het MIL zat er bijna op. Eind juni zouden Paul en Irma horen dat zij waren geslaagd, een beurs hadden gekregen en begin augustus naar Nederland konden vliegen. Ze hadden dus een maand om zich daarop voor te bereiden. Ze waren vast van plan om, net als de meeste klasgenoten van Club 27, die maand vooral feestend door te brengen. Ze waren immers achttien.

‘Ik moet eerst nog even naar huis, een week of twee,’ zei Paul. ‘Mijn ouders willen me per se zien.’

‘En jij hen toch ook, neem ik aan?’

‘Zou je niet mee willen? Je kunt bij ons logeren.’

‘Mee naar Kralendijk? Ja, dat lijkt me geweldig. Maar daar heb ik helemaal geen geld voor, Paul. Als ik tegen mijn ouders zeg dat ik twee weken naar Bonaire ga, zal mijn moeder zeggen dat ik dat geld beter bij me kan houden om straks in Amsterdam uit te geven. En als ik zeg dat het niet zo veel hoeft te kosten, omdat ik bij jou thuis kan logeren, zal mijn vader zeggen dat hij me nog liever geld geeft om bij zijn zus in Moengo op bezoek te gaan, dan om met jou mee te komen. Sorry.’

‘Nee, ik snap het wel.’

‘Als we straks alletwee in Nederland zijn, dan maken we zelf wel uit waar en wanneer wij elkaar zien.’

‘Hoe ver is het eigenlijk van Nijmegen naar Amsterdam?’

‘Ik heb geen idee. Maar ze hebben daar treinen.’

Ze kwamen uit de Breedestraat en waren rechts afgeslagen, richting de Pontjesbrug.

‘Weet je, Irma, ik heb laatst nog zitten denken over wat je mij een poos geleden vroeg. Of ik weleens boos ben. En waarom dan wel. Of ik dingen wil veranderen. En hoe dan wel. Of ik een plan heb. En wat voor plan dan wel. Weet je nog?’

‘Ja. Bij Boka Samí.’

‘Precies. Ik vind het heel ingewikkeld allemaal. Maar ik geloof toch dat ik eruit ben. Of, nou, dat ik iets meer weet. Ja, ik heb een begin.’

‘Zo! Jij ook. En? Laat horen.’

Ze waren halverwege op de brug. Aan beide kanten schelde de bel die aangaf dat hij opengedraaid zou worden. De voetgangers vóór hen haastten zich om in Punda te komen, voordat de slagboom naar beneden ging. Irma en Paul bleven staan.

‘Kom eens hier. Ik wil het in je oor fluisteren.’
De brug draaide richting het Schottegat.